

МИРОН КОРДУБА:

БІБЛІОГРАФ

ІСТОРИК

ПУБЛІЦИСТ

Мирон Михайлович Кордуба народився 2 березня 1876 року в селі Острів на Тернопільщині у сім'ї греко-католицького священника. Мати теж походила з родини священників. У 1881 році сім'я переїхала в село Сушне в Північно-Західній Галичині, де батько отримав нову парафію. Саме це місце Кордуба став називати своєю малою батьківщиною.

Початкову освіту отримав тут же, в селі, з 1885 по 1891 роки продовжив навчання у Тернопільській класичній польській гімназії. У 1891 році став учнем Львівської академічної гімназії, яка на той час була першою в Україні новочасною середньою школою з українською мовою навчання. Серед її педагогів були відомі автори підручників і геологічних розвідок того часу, що значно вплинуло на формування інтересу Мирона до історичної географії, топографії та топоніміки.

У 1893 році Мирон Кордуба був зарахований без вступних іспитів на філософський факультет Львівського університету, де навчався до 1895 року. В університеті він познайомився з викладачем історії професором Михайлом Грушевським, який згодом вважав Кордубу одним із своїх найкращих учнів. В університеті Мирон Кордуба почав займатися самостійними науковими дослідженнями, підготував та опублікував 37 рецензій і оглядів історико-географічного змісту, зробив доповідь на засіданні Історично-філософської секції Наукового товариства імені Шевченка, а для бібліографічного відділу «Записок НТШ» подав шість відгуків на праці російських, польських та австрійських вчених.

З 1885 по 1887 роки навчався у Віденському університеті, де прослухав курс політичної історії. Захистив дисертацію на тему «Суспільні верстви та політичні партії в Галицькому князівстві другої половини XIII ст.», за яку

отримав диплом доктора філософії. Одночасно почав здійснювати свої перші літературні кроки – опублікував 9 белетристичних творів, про які схвально відгукнулися І. Франко та О. Маковей. В університеті Мирона було обрано президентом відомого студентського товариства «Січ», він редагував альманах товариства, працював у бібліографічному відділі університетської бібліотеки. Крім бібліографічних праць молодий вчений публікував історичні розвідки з історії Галицького князівства, підготував ілюстрований рукопис про орнамент писанок Галицької Волині.

У 1900 році через матеріальні труднощі Мирон Кордуба був змушений повернутись в Україну, де почав

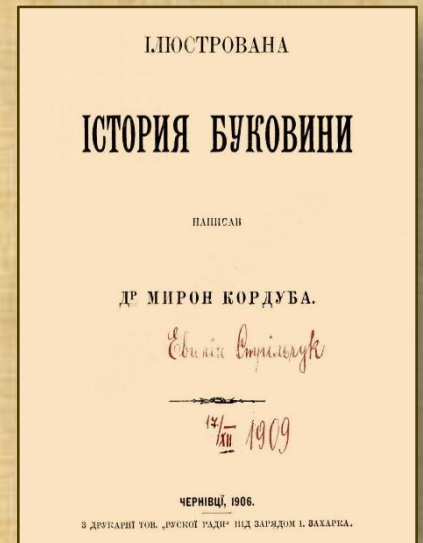
Викладачі та учні жіночого ліцею. Мирон Кордуба четвертий зліва у другому ряду. Чернівці. 1903. Фото: archiv.gov.ua

працювати викладачем 2-ї державної гімназії у Чернівцях. Тут він познайомився з Ольгою Кобилянською, Осипом Маковеем, Лесею Українкою. У 1902 році був одним з організаторів Українського історичного товариства Буковини. Плідно працював у товаристві «Руська бесіда», де був негласним постійним бібліотекарем. Маючи

досвід бібліотечної праці, вчений займався організацією центральної бібліотеки, допомагав порадами щодо упорядкування бібліотечних відділів багатьох філій товариства. Ініціював об'єднання бібліотечних фондів кількох українських просвітніх організацій в одне колекційне зібрання, що мало стати першою українською публічною бібліотекою в Чернівцях. Але через особисті амбіції деяких очільників товариств ця ідея не була реалізована. Згодом вчений почав формувати популярну бібліотеку, щоб зібрати в ній затребувані книжки з різних галузей знань для молоді, робітників, міщан. Станом на 1912 рік у бібліотеці було зібрано понад 900

назв книг. Так було закладено першу в Австро-Угорській імперії бібліотеку української популярної літератури.

Працюючи викладачем історії та географії, Мирон Кордуба писав підручники для поширення знань серед широких мас. У 1906 році вийшла у світ «Ілюстрована історія Буковини», в якій М. Кордуба розкрив історію краю у взаємозв'язку з долею українського народу від найдавніших часів до початку 20 ст. Видання було визнане корисним підручником для українських шкіл. У 1909 році у видавництві «Українська школа» вийшов ілюстрований навчальний посібник М. Кордуби

«Картини із Всесвітньої історії для народних і виділових шкіл». Викладаючи історію окремих європейських країн, автор пов'язав її з історією українського народу. Особлива увага була приділена постатям Володимира Великого, Данила Галицького, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи. Помітне місце в науковій праці вченого посідали бібліографічні студії. Долучаючись до активної участі в роботі Бібліографічної (Бібліологічної) комісії

Наукового товариства імені Шевченка у Львові, Мирон Кордуба у 1910 році написав відозву «В справі нашої бібліографії», в якій обґрунтував необхідність укладання поточної української бібліографії, що мала б реєструвати всі українські видання на території Російської, Австро-Угорської імперій та поза їхніми межами. У 1912 році Мирон Кордуба підготував шкільний «Географічний

атлас», де було подано окремо Україну в її етнографічних межах. Це був перший за всю історію розвитку української середньої освіти географічний атлас рідною мовою, видання тричі перевидавалося (1912, 1914, 1922).

У 1912 році Мирон Михайлович став редактором часопису «Читальня», де публікував історично-пізнавальні статті «Народи Буковини», «Яким чином Буковина перейшла до австрійської держави?», «Де живуть українці?» та ввів постійну рубрику «Нові книжки для народу», яка не лише інформувала про найновіші видання, що виходили в товариствах «Просвіта», «Українська школа», «Руська бесіда» у Львові, а й розкривала й оцінювала їхній зміст. На обкладинках місячника він вміщував «Пропамятні дні на кожний місяць», в яких зазначав пам'ятні дати життя або смерті українських письменників, історичних діячів, дати історичних подій з життя українського

народу. М. М. Кордуба був автором наукових статей

про українських письменників і вчених: «Історичні поезії Шевченка», «Михайло Максимович і перші дослідження над українськими географічними назвами», «Народно-просвітня діяльність Б. Грінченка», «Володимир Антонович», «Причинки до урядничої служби Куліша». Особливе місце посідають праці про М. Грушевського, якого Мирон Кордуба називає загальнонаціональним історіографом, а його «Історію України-Руси» – першим твором, що дає

суцільний і повний образ минулого українського

Мирон Михайлович активно співпрацював з Союзом визволення України. Після проголошення ЗУНР у листопаді 1918 року був обраний членом Буковинської делегації Крайового комітету Західноукраїнських Народних зборів, також був радником посольства ЗУНР у Відні. У жовтні 1920 року його було призначено екстраординарним професором Кам'янець-

Подільського державного українського університету, але після окупації міста більшовиками робота в університеті стала неможливою. Коли нова влада почала примусово депортувати галичан з краю, М. Кордуба з родиною переїхав до Львова, де працював в українській Академічній гімназії (1920–1928), одночасно був співзасновником і деканом філософського факультету Українського таємного університету у Львові (1921–1925).

Увесь цей час вчений продовжував активно і плідно займатися науковою роботою. Обирався головою Історично-філософичної секції (1920–1934) та членом багатьох комісій Наукового товариства імені Шевченка. Від 1926 року – член Археографічної комісії, а з 1928 року – Історичної секції Всеукраїнської академії наук, з 1927 року – член-кореспондент Українського соціологічного інституту в Празі (Чехословаччина). Був членом багатьох європейських наукових інституцій: Інституту громадознавства та історико-філологічного товариства в Празі, Варшавського інституту досліджень національних справ, Українського наукового інституту у Варшаві, Угорського товариства ім. Петєфі та ін.

Із січня 1929-го по вересень 1939 року Мирон Михайлович викладав східноєвропейську історію на філологічному факультеті Варшавського університету як надзвичайний професор східноєвропейської історії та професор історії України, встановив контакти із тією частиною польського суспільства, яка підтримувала налагодження діалогу з українцями. Був делегатом 7-го (Варшава, 1933 р.) і 8-го (Цюрих, 1938 р.) Міжнародних конгресів історичних наук.

Мирон Кордуба творчо працював у галузі історичної бібліографії. Тривалий час історик збирав бібліографічні матеріали і за результатами системного опрацювання

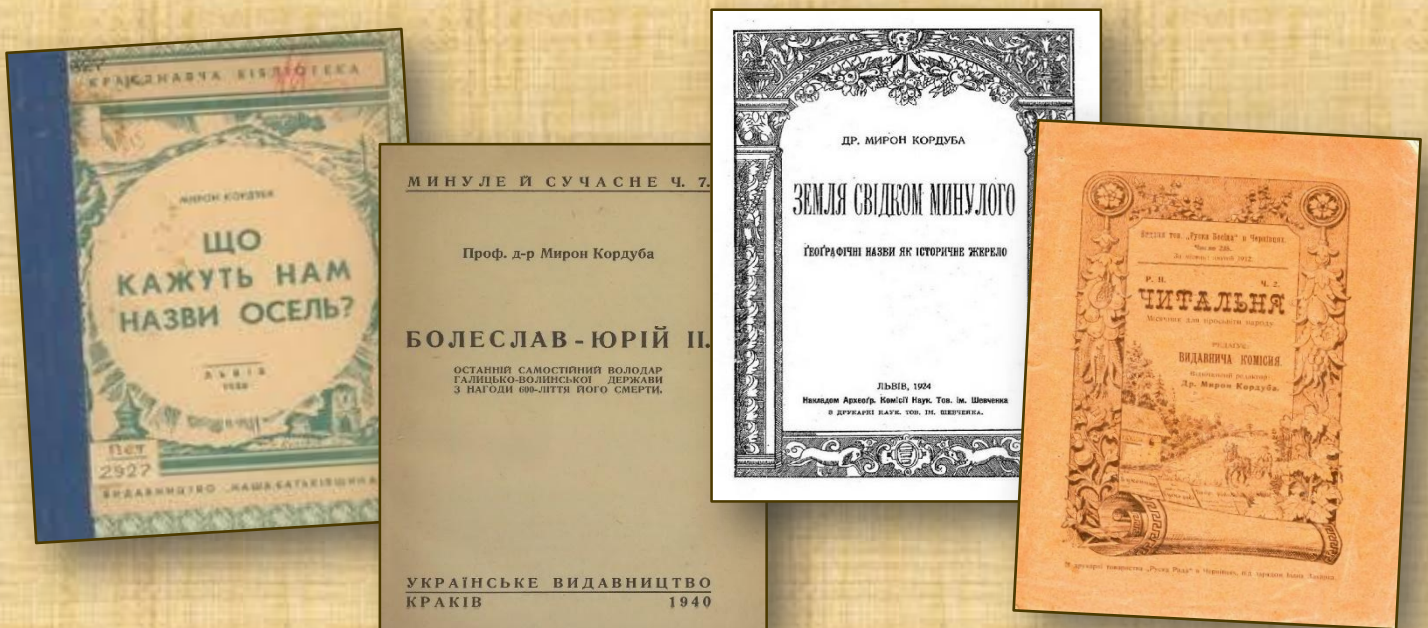
Урочисте засідання VII Міжнародного конгресу істориків. Третій праворуч Мирон Кордуба. Варшава. 1933. Фото: ntsh.org

української історичної літератури видав дві ґрунтовні критико-бібліографічні праці: «Українська історична література в Польщі та на еміґрації. Огляд за 1927–1928 рр.» (1929) та «Українська радянська історична література. Огляд за 1917–1931 рр.» (1938). Чимало праці доклав історик задля того, щоб, з одного боку, ознайомити українців із досягненнями європейської історичної науки, а з іншого – донести до європейської громадськості відомості про Україну, її історію, видатних діячів. Мирон Михайлович змістовно розглянув окремі аспекти життя та діяльності відомих українських науковців. Загалом він проаналізував майже 370 публікацій, авторами яких були понад 200 українських учених, зокрема праці з питань історії українського книгодрукування.

Після закриття німецькою окупаційною владою у 1940 році Варшавського університету, Мирон викладав історію в українській гімназії у Холмі (нині м. Хелм, Польща). У грудні 1941 року повернувся до Львова, де працював у Бібліотеці Наукового товариства імені Шевченка.

Упродовж 1930–1940-х рр. побачили світ наукові праці вченого «Шевченко як краєзнавець і археолог» (1935), «Що кажуть нам назви осель» (1938), «Болеслав-Юрій II: останній самостійний володар Галицько-Волинської держави» (1940), «Історія Холмщини й Підляшшя» (1941) та ін.

Із 1944 року М. Кордуба виконував обов'язки професора історії України у

Львівському державному університеті ім. І. Франка, з вересня 1945 р. завідував кафедрою історії південних і західних слов'ян. Одночасно упродовж 1944–1946 років працював старшим науковим співробітником Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР (нині – Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України).

Після закінчення Другої світової війни Мирона Михайловича Кордубу, як послідовника історичної школи М. Грушевського, було піддано цькуванню і переслідуванню з боку органів радянської влади та безпринципних колег по Львівському університету. Діяльність вченого перебувала під пильним контролем відповідних органів. Але навіть в умовах морального тиску, не маючи можливості вільно займатися історичними дослідженнями і висловлювати свою думку, вчений знаходив своєрідну відраду саме в бібліографічній роботі. Своїм головним завданням він вбачав укладання великої бібліографії з історії України. Серед його неопублікованих бібліографічних праць збереглася велика картотека, яку вчений назвав «Бібліографія історії України». Вона відзначається як широким охопленням тематичних питань, так і значним обсягом використаних матеріалів. Історик працював над її складанням понад два десятиліття. Ця робота стала справою всього його творчого життя. Найбільш активну роботу над збиранням матеріалів до «Бібліографії...», які охоплювали широкий спектр досліджень з історії України, вчений провадив у 1931–1932 роках. Основний масив роботи

з упорядкування бібліографії української історії М. Кордуба виконав власноруч, добираючи за рік 8–9 тис. карток, тож на кінець 1945–початок 1946 років у картотеці було накопичено понад 50 тис. карток. Він планував хронологічно довести свою картотеку приблизно до 1941–1942 років.

Копітка робота, моральний тиск та цькування з боку адміністративних органів підірвали здоров'я історика, однак над

Пам'ятник на могилі Мирона Кордуби на Личаківському цвинтарі

доповненням бібліографії він працював до останніх днів життя. 30 квітня 1947 року саме за цією роботою в читальній залі головного корпусу Бібліотеки ім. В. Стефаника (нині – Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника) у вченого стався інсульт і через два дні Мирон Михайлович Кордуба помер. Він похований у Львові на Личаківському кладовищі.

Після смерті вченого «Бібліографія історії України» спочатку зберігалась у родинному архіві Кордуби, згодом – в архіві Інституту суспільних наук АН УРСР. В основу принципів упорядкування картотеки покладені засади національної бібліографії. Вчений розробив оригінальну схему бібліографії, суть якої полягала в чіткій тематичній і географічній структуризації матеріалів з української та європейської історії. Картотека є унікальною археографічною пам'яткою, яка відображає систематизацію наукових знань і дозволяє простежити процес розвитку української історичної науки. У 1980-х роках праці загрожувало знищення, так як вона мала «неблагонадійний» зміст. Але завдяки небайдужості низки науковців-патріотів вдалося картотеку зберегти. Ця неопублікована праця зберігається в Інституті українознавства імені І. Крип'якевича НАН України. В роки незалежності України розроблялися проєкти використання історичної картотеки вченого, зокрема спроби видати її як п'ятий, завершальний том його наукової спадщини, однак й дотепер намагання впорядкувати та підготувати «Бібліографію...» до видання не мали успіху. За останній час силами вчених Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, в якому на теперішній час зберігається понад 50 тис. карток, проведено часткове впорядкування «Бібліографії...», віднайдено більшість відсутніх рубрик і розпочато систематизацію матеріалу та підготовку до видання якщо не всієї картотеки у форматі бібліографічного покажчика в кількох випусках, то хоча б її окремих тематичних розділів.

Пам'ять про історика Мирона Михайловича Кордубу зберігається завдяки перевиданню його праць та публікації епістолярної спадщини, зокрема листування з Михайлом Грушевським. Із 1996 року на пошану М. Кордуби з нагоди ювілейних дат проводяться наукові конференції у Львівському національному університеті імені Івана Франка, Інституті українознавства імені І. Крип'якевича НАН України та в Тернополі. У Львові та Чернівцях на його честь названо вулиці. В с. Острів на Тернопільщині, батьківщині вченого, у 1996 році встановлено пам'ятну дошку.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Кордуба Мирон Михайлович. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B4%D1%83%D0%B1%D0%B0%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87> (дата звернення: 23.02.2026).
2. Негрейчук І. О. Кордуба Мирон Михайлович. *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B4%D1%83%D0%B1%D0%B0%20%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%20%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87> (дата звернення: 23.02.2026).
3. 1876 – народився Мирон Кордуба, історик. *Український інститут національної пам'яті*. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/2/1876-narodyvsya-myron-korduba> (дата звернення: 23.02.2026).
4. Народився Мирон Кордуба, історик, бібліограф, письменник, громадський та політичний діяч. *Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4678> (дата звернення: 23.02.2026).
5. Стеблій Ф. І. Кордуба Мирон Михайлович. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-3511> (дата звернення: 23.02.2026).
6. Рубльов О. С. Кордуба Мирон Михайлович. *Інститут історії України*. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Korduba_M (дата звернення: 23.02.2026).
7. Кордуба Мирон Михайлович (1876–1947) / уклад.: Я. Ю. Опенько, Л. Г. Ширшова. *Національна історична бібліотека України*. URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/377/> (дата звернення: 23.02.2026).

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ

Віртуальну бесіду підготувала бібліотекар І кат.
відділу наукової інформації та бібліографії
Ольга МАЛЕТІНА